

1977/78:94

Måndagen den 13 mars

Kl. 11.00

§ 1 Fyllnadsval till valberedningen

TALMANNEN: De på föredragningslistan upptagna valen är föranledda av att Rolf Wirtén utsetts till statsråd.

Som ny ledamot i valberedningen har folkpartiets partigrupp anmält Eric Enlund.

Talmannen förklarade därefter vald för återstoden av riksdagens innevarande valperiod till

ledamot i valberedningen

Eric Enlund (fp)

§ 2 Fyllnadsval till utskott

TALMANNEN: Folkpartiets partigrupp har som ny ledamot i arbetsmarknadsutskottet efter Rolf Wirtén anmält Eva Winther, som ny suppleant i konstitutionsutskottet efter Olle Wästberg i Stockholm anmält Esse Petersson, som ny suppleant i finansutskottet efter Eva Winther anmält Olle Wästberg i Stockholm, som ny suppleant i justitieutskottet efter Margareta Andrén anmält Esse Petersson samt som ny suppleant i arbetsmarknadsutskottet efter Eva Winther anmält Eric Hägelmark.

Talmannen förklarade därefter valda till

ledamot i arbetsmarknadsutskottet

Eva Winther (fp)

suppleant i konstitutionsutskottet

Esse Petersson (fp)

suppleant i finansutskottet

Olle Wästberg i Stockholm (fp)

suppleant i justitieutskottet

Esse Petersson (fp)

suppleant i arbetsmarknadsutskottet

Eric Hägelmark (fp)

Nr 94

Måndagen den
13 mars 1978

---

*Fyllnadsval till
valberedningen*

*Fyllnadsval till
utskott*

Måndagen den
13 mars 1978

*Fyllnadsval till
riksdagens krigs-
delegation*

*Om åtgärder för
att stävja narkoti-
kamissbruket*

§ 3 Fyllnadsval till riksdagens krigsdelegation

TALMANNEN: Till ny ledamot i krigsdelegationen efter Rolf Wirtén har folkpartiets partigrupp anmält Linnea Hörlén.

Talmannen förklarade därefter vald för återstoden av riksdagens innevarande valperiod till

ledamot i riksdagens krigsdelegation

Linnea Hörlén (fp)

§ 4 Justerades protokollet för den 3 innevarande månad.

§ 5 Om åtgärder för att stävja narkotikamissbruket

Justitieministern SVEN ROMANUS erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels *Blenda Littmarcks* (m) den 27 februari anmälda interpellation, 1977/78:135, dels *Thure Jadestigs* (s) den 16 februari anmälda fråga, 1977/78:302, och anförde:

Herr talman! Thure Jadestig har – med åberopande av uppgifter i massmedia om att polisen i en del fall skulle tillåta betydande innehav av narkotika innan den ingriper – frågat mig vilka åtgärder jag kan tänka mig att vidta för att narkotikalagstiftningen skall efterföljas.

Blenda Littmarck har – under hänvisning till nuvarande regler och praxis i fråga om åtalsunderlåtelse vid narkotikabrott – i en interpellation frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta i vad gäller narkotikastrafflagen och anslutande tillämpningsföreskrifter i syfte att stävja och hindra narkotikamissbruket.

Jag besvarar frågan och interpellationen i ett sammanhang.

Gällande bestämmelser om åtalsunderlåtelse innebär bl. a. att åklagare får besluta att inte väcka åtal, om det kan antas att annan påföljd än böter inte skulle komma att ådömas och den misstänktes lagföring inte är påkallad från allmän synpunkt (20 kap. 7 § rättegångsbalken). Med stöd av denna föreskrift kan åtal underlätas vid vissa lindrigare former av narkotikabrottslighet.

När jag den 2 juni förra året här i kammaren besvarade en fråga av Blenda Littmarck, hade jag tillfälle att gå in på bakgrunden till dessa bestämmelser. När de år 1971 fick sin nuvarande lydelse, var narkotikabrottsligheten föremål för särskild uppmärksamhet. Framför allt betonades att det var angeläget att inte genom ingripande med åtal spoliera möjligheten att ge narkotikamissbrukare nödvändig vård. Åtal borde dock kunna underlätas bara vid mindre allvarliga narkotikabrott, t. ex. innehav av en mindre mängd narkotika för egen förbrukning eller överlåtelse av en mindre mängd i samband med konsumtion. Det missbrukarklientel som systematiskt finansierar sitt missbruk genom att sälja narkotika i små portioner borde däremot normalt inte få åtalsunderlåtelse. Riksdagen underströk att tillämpningen över huvud taget borde ske med beaktande av de allvarliga och inte sällan

fördömande verkningar som narkotikabrottsligheten kan medföra.

I syfte att nå enhetlighet vid den praktiska tillämpningen av de bestämmelser som har berörts nu har riksåklagaren utfärdat cirkulär i ämnet till landets åklagare. Det är också naturligt att man på skilda håll har funnit nödvändigt att lokalt utarbета vissa schabloner till ledning för bedömningen av fall där inga särskilda omständigheter föreligger. Jag kan nämna att åklagarmyndigheten i Stockholm den 19 december förra året, efter samråd med rikskriminalen, har beslutat att skärpa sin praxis i vissa hänseenden. Jag vill understryka att jag finner det riktigt och angeläget att de ansvariga myndigheterna på detta sätt följer utvecklingen och fortlöpande anpassar anvisningarna till situationen på narkotikaområdet.

Det bör framhållas att det är åklagaren och inte polisen som fattar beslut om åtalsunderlåtelse. Innan ett sådant beslut fattas, måste polisen ha gjort en utredning. Den misstänkte blir därvid underkastad förhör. Narkotikan tas i beslag och blir senare förverkad. En åtalsunderlåtelse kan också i vissa fall antecknas i polisens register till ledning för eventuella framtida bedömningar. Att en åtalsunderlåtelse meddelas är alltså inte detsamma som att man över huvud taget underlåter att vidta åtgärder i fallet.

Enligt min mening måste den praxis som har utbildat sig i fråga om åtalsunderlåtelse vid narkotikabrott anses stå i överensstämmelse med de bestämmelser som gäller och de uttalanden som har gjorts från statsmakternas sida. En annan sak är att det naturligtvis alltid finns ett utrymme för diskussion när det gäller bestämmelser av detta slag. Bestämmelserna vilar dock på principer som otvivelaktigt är riktiga, nämligen att samhällets ingripanden vid mera lindriga narkotikaförseelser inte bör motverka utan i stället underlätta ansträngningarna att ge den vård som behövs och att rättsväsendets resurser framför allt bör koncentreras på den svårare narkotikabrottsligheten.

Jag vill ta tillfället i akt att understryka att regeringen ser mycket allvarligt på narkotikaproblemet. Omfattande satsningar mot narkotikan har också under det senaste året gjorts på polisens område. I de flesta län har byggts upp särskilda enheter som har till uppgift att bekämpa narkotikabrottsligheten. Påtagliga resultat har kunnat noteras. Sverige tar vidare på olika sätt verksam del i de internationella ansträngningarna på området. Det är min förhoppning att den kraftiga satsning på bl. a. förebyggande åtgärder och vård av narkotikamissbrukare som regeringen nu har föreslagit riksdagen skall påtagligt förbättra situationen över hela fältet.

BLENDA LITTMARCK (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på min interpellation.

Som justitieministern påpekar i sitt svar, har han och jag diskuterat denna fråga tidigare. Jag slutade emellertid då med en uppmaning till regeringen att tänka om i denna fråga.

Jag hade hoppats att någonting skulle ha hänt just på detta speciella avsnitt av narkotikafrågan. Många människor är lika besvikna som jag. Men

Nr 94

Måndagen den
13 mars 1978

---

*Om åtgärder för
att stävja narkoti-
kamiss bruket*

Måndagen den
13 mars 1978

---

*Om åtgärder för
att stävja narkoti-
kamissbruket*

statsrådet Romanus skall inte tro att jag vill ställa honom till svars för ett decenniums misstag och uraktlåtenhet, misstag som har skapat den situation som vi har i dag.

Men vad statsrådet inte inser – och det framgår av hans svar – är för det första att den grövre brottsligheten, som han anser att man bör koncentrera sig på, har sitt ursprung i den mindre brottsligheten och i de liberala bestämmelserna, som jag vänder mig emot.

För det andra åstadkommer den mindre brottsligheten, innehavet, tillräckligt mycket brottslighet, men framför allt så många förspillda liv, även om de inte alltid slutar i död, att det egentligen inte finns någon ursäkt för att fortsätta på den inslagna vägen.

Att langarna skall stoppas med alla de medel samhället har till sitt förfogande är självklart. Försök härtill har också gjorts genom de nya narkotikarotlarna hos polisen. Men med ändringar av bestämmelserna till ett strikt följande av lagen torde langarnas marknad komma att minska avsevärt. Det vet man från andra länder.

När lagen togs, underströk riksdagen – jag citerar ur justitieministerns svar – ”att tillämpningen över huvud taget borde ske med beaktande av de allvarliga och inte sällan förödande verkningar som narkotikabrottsligheten kan medföra”.

Jag hävdar emellertid att tillämpningen inte har fått sådan effekt som riksdagen förutsatte vid beslutet.

Socialdepartementet har nyligen publicerat en undersökning av narkotikavanorna. Utredningen redovisas i en skrivelse (DsS 1977:8).

Rikspolisen anger antalet narkomaner i Stockholmstrakten till f. n. 2 000 opiatmissbrukare, 8 000 amfetaminmissbrukare, varav enligt en alldeles ny undersökning 3 000 är kvinnor. På cannabissidan redovisas ett mörkertal. Man vet inte hur många missbrukarna kan vara, eftersom människor bl. a. har blivit helgmissbrukare. I stället för att köpa en flaska sprit eller vin skaffar man cannabis och även amfetamin och bjuder på det.

Cannabis vet vi är farligt. Det kan ge hallucinogeneffekter. Det har professor Gunne i Uppsala visat efter forskning.

Man ser mer och mer blandmissbruk, dvs. två sorters droger beroende på tillgång och priser.

Ungdomarna drabbas med tragiska dödsfall. När jag besökte rikspolisen häromdagen, visade man mig bilder, bl. a. av en flicka som låg död bredvid sin spruta på en allmän toalett. Det finns redan 12-, 13-, 14-åringar som har börjat med heroin. Bland dem finns sådana som docent Bejerot kallar ”smittade”. Alla som tidigare har talat om spridningen av missbruket som ”smitta” har blivit avhånade, men nu börjar man förstå att detta åtminstone är ett av skälen till beroendet.

Hasselakollektivets egna erfarenheter redovisades i TV häromkvällen. Där hade 25 elever under sin tid i missbrukarkretsar var och en dragit med sig flera individer i bekantskapskretsen, där hälften – man uppskattar att det rör sig om ungefär 100 ungdomar – hade fastnat i missbruket. Från Amerika har man ännu högre siffror.

Cannabis är fortfarande mest gångbart. Polisens beslag har ökat med ungefär 100 % från 1976 till 77. Trenden för heroin är lika hög fortfarande. Den yngste narkoman man känner är en nioårig amfetaminmissbrukare. Annars är amfetamin inte riktigt lika vanligt längre i de lägre åldrarna.

Det rör sig nu om rökheroin. Det ser ut som fin sand. Man lägger det t. ex. på ett stanniolpapper och håller en cigarettändare under och drar in röken i lungorna. Det är lika tillvänjande som annat heroin.

Justitieministern säger vidare på tal om debatten 1971: "Framför allt betonades att det var angeläget att inte genom ingripande med åtal spolia möjligheten att ge narkotikamissbrukare nödvändig vård." Men när de nu inte får den? När nu polisen tar in folk på grund av narkotikabrott eller stora innehav händer det att de anhållna under förhöret säger att de vill bli av med sitt missbruk. När då polisen gör förfrågan om vårdplatser blir svaret att de får vänta 4-5 månader. Då är vanligen all motivation borta, men framför allt finns det då inget skäl att hålla dem kvar efter förhöret. En del har t. o. m. hunnit dö under mellantiden.

Riksdagen skall ju senare med socialministern diskutera propositionen om åtgärder mot narkotikamissbruk. Då får vi naturligtvis anledning att ta upp frågan om vårdformer, platsbehov m. m. Allt detta är dock problem som borde lösas i samverkan och efter krav från justitiedepartementet. Det kan inte vara möjligt - jag tror inte det - att herr Romanus efter mönster från tidigare innehavare av posten som justitieminister lugnt kan driva en *laissez-faire* eller *laissez-aller*-politik och bara fortsätta som om ingenting har hänt - för det har ju ändå bara hittills medfört likgiltighet, för att inte säga förakt för lagen, med mänskliga tragedier som följd.

Jag måste också tolka det som aningslöshet från justitieministerns sida - eller möjligen som okunnighet om verkliga förhållanden - när justitieministern i sitt svar säger: "Att en åtalsunderlåtelse meddelas är alltså inte detsamma som att man över huvud taget underlåter att vidta åtgärder i fallet." Men att ett antal växande underlåtelser på sikt - och på relativt kort sikt - leder till ett mindre antal ingripanden säger väl ändå sunda förnuftet. Och dessutom finns det klara vittnesbörd om den saken.

Åtalsunderlåtelse enligt rättegångsbalken 20 kap. 7 § innebär inte att sociala centralnämnden underrättas på något sätt, varför en åtalsunderlåtelse enligt den paragrafen får till följd att ingenting annat händer än en polisutredning. Och inte ens en sådan! Polisen har nämligen möjlighet att låta bli att utreda narkotikainnehav jämligt sina bestämmelser om rapportteftergift, där rapportteftergift kan meddelas då endast böter ingår i straffskalan. För en narkotikaförseelse finns endast böter i straffskalan, varför en polisman som påträffar en person med endast en ringa mängd narkotika på sig bara behöver hålla något smärre förhör för att sedan kunna meddela rapportteftergift. I praktiken torde det vara vanligt att polisen över huvud taget underlåter att göra en sådan utredning, eftersom han vet att åklagaren inte kommer att åtala och att inte heller någon annan myndighet tar itu med saken.

Detta får allvarliga konsekvenser även när det gäller langare som normalt går med små "tillåtna" mängder narkotika på sig. Langarna följer riksåkla-

*Om åtgärder för
att stävja narkoti-
kamiss bruket*

Måndagen den
13 mars 1978

---

*Om åtgärder för
att stävja narkoti-
kamissbruket*

garens regler eller dem som finns utarbetade för Stockholms del. De bär alltså inte på sig mer än vad som är tillåtet för deras eget bruk, och de "erkänner" genast. Och där står polisen och har inte stora möjligheter att åtala eller att göra husrannsakan, fastän man vet efter månaders spaning att man har att göra med langare! Poliserna i Stockholm anser själva att man tappat greppet om marknaden när det gäller småinnehav just på grund av bestämmelserna. Här finns t. o. m. fasta försäljningsställen.

Dessutom finns det ingenting som säger att innehavet *är* avsett för eget bruk – det är bara vad den påträffade själv påstår.

Jag tycker inte heller det är tillfredsställande att hänvisa till de satsningar som gjorts av polisen eller – vilket justitieministern inte nämner i svaret – av tullen. De myndigheterna gör naturligtvis allt som står i deras makt, men deras möjligheter är begränsade jämförda med de behov som finns när det gäller bekämpningen. De råder inte själva över sina resurser.

De poliser som jag talat med, som sitter i starkt ansvarig ställning på det här området, instämmer i kravet på beivrande av allt innehav – även om det skulle innebära mycket mer arbete än vad man nu kan ta.

Men det är också en fråga om polisens prioritering. Enligt min åsikt är det viktigare med kvarterspoliser, som blir vänner med ungdomarna i kvarteret, spelar pingis med dem och känner dem väl, än att jaga parkeringssyndare. Nu skickas kriminalpolisen ut när det hänt någonting. De får reda upp brott som kvarterspolisen kunnat förhindra.

Herr talman! Vi talar här egentligen om tre parter. Det är först missbrukarna själva och deras olyckliga anhöriga. De båda grupperna är enligt min mening de viktigaste. Men även den tredje parten, allmänheten, blir lidande. Och detta är viktigt, eftersom vi här i riksdagen är satta att bevaka även allmänhetens intressen.

Justitieministern refererar i sitt svar som en bakgrund till bestämmelserna: "Åtal borde dock kunna underlåtas bara vid mindre allvarliga narkotikabrott, t. ex. innehav av en mindre mängd narkotika för egen förbrukning eller överlåtelse av en mindre mängd i samband med konsumtion." Men det har t. o. m. hänt att man tillåtit innehav av en hel veckas konsumtion.

Men, herr justitieminister, hur har de skaffat pengar att betala med? Jo, i de allra flesta fall med hjälp av stöld, rån, socialbidrag och prostitution. Våldsbrotten ökar katastrofalt. 3 000 lägenheter skövlades här 1976. Jag har ingen senare uppgift, men det är inte troligt att det blivit bättre. Alla affärer och varuhus runt omkring har fått alarmerande svinn. Den svenska detaljhandelns svinn ligger mellan 2 och 4 %, vilket gör mellan 1,4 och 2,8 miljarder per år. Somliga säger att handeln får skylla sig själv eftersom varorna exponeras på ett så frestande sätt, men det är ändå det sätt som man säljer på nu, både i Sverige och i hela västvärlden f. ö. Skulle man bevaka allt, skulle det fordras så mycket personal att priserna skulle påverkas kraftigt.

Kunderna får naturligtvis vara med om att betala en del av svinnet, och svinnet är på sina håll ett hot mot varuhusens existens. En varuhuskedja med butiker över hela landet har ett svinn på 170 miljoner per år, dvs. 52 000 kr. per arbetstimme. För att möta det svinnet gör man även rationaliseringar som går

*Om åtgärder för
att stävja narkoti-
kamissbruket*

ut över antalet anställda. Tillspetsat kan man säga att tjuvarna stjäla bort jobben från människorna. Varuhuset runt omkring oss här har mellan 6 och 8 miljoner vartdera i svinn. Kunde man bara halvera det svinnet skulle många arbetsplatser få finnas kvar.

Stölderna är direkt kopplade till häleriverksamheten. Priset på stöldgods hos hälarer beror på hur pass lätt avyttrat det är. En liten kapsel heroin – och rökheroin är lika dyrt – kostar lika mycket som en färg-TV. I normalfallet går det åt en färg-TV per dag. Men det finns narkotikaberoende som kräver två till tre gånger så mycket. Amfetamin kostar 200–250 kr. per gram. I december tog polisen här i närheten en hälare, och bara i hans lägenhet fanns stöldgods för en halv miljon. Ibland stjäls det under hot om våld, när personalen ser på, och sammanstötningarna blir allt tuffare och våldsammare.

Men tillgrepsbrotten eller stölderna är ändå inte det allvarligaste, utan det är att de unga och deras liv fördärvas.

Det finns också en annan risk inbyggd här, nämligen att allmänheten alltmer kopplar ihop de starkt ökande försäkringskostnaderna på grund av stölder, rädslan för att gå ut och en allmän otrivsel med just narkotikamissbruket.

Det kan hända att de så småningom alltmer onyanserat kräver hårdare tag mot narkotikamissbrukare. Jag är rädd för att opinionen kan bli så stark att det i bokstavig mening kan uppstå risk för direkta övergrepp. Det är möjligt att någon med tanke på vad jag nyss sagt kan falla för frestelsen att påstå att jag själv skulle bidra till detta genom att nämna de här siffrorna. Men, herr talman, det vore en billig för att inte säga enfaldig debatteknik, och de som faller sådana omdömen betygsätter sig själva.

Narkomaner är i allmänhet inga farliga brottslingar. De måste ha hjälp. Det enda som kan hjälpa dem är en effektiv avvänjning och en effektiv rehabilitering till en plats i samhället och ett meningsfullt liv.

Herr talman! Sammanfattningsvis vill jag säga att det egentligen inte är riksdagen som skall utforma och förelägga tillämpningsföreskrifter, utan det är regeringens skyldighet. Då är det rimligt att initiativet – om det inte tas på ämbetsmannanivå – tas av det ansvariga statsrådet, när utvecklingen är så alarmerande som den blivit på narkotikaområdet.

Statsrådet säger i sitt svar att regeringen ser mycket allvarligt på narkotikaproblemet. Detta i sig löser inga problem och är ingenting att förvåna sig över. De flesta här i landet, inkl. narkomanerna själva, ser minst lika allvarligt på förhållandena och utvecklingen.

Vad är det på marknaden som gjort att man anser sig kunna ge åtalseftergift för innehav av större mängder narkotika?

De liberala regler som gäller i dag för innehav av narkotika för eget bruk har gett folk uppfattningen att det är lag på att man får ha en viss mängd narkotika för eget bruk – man märker ingen påföljd. Det är samma slags missförstånd som i fråga om snatteri, där man tror att det är tillåtet att stjäla varor för ett värde upp till 20 kr. utan någon påföljd. Det luckrar upp rättsmedvetandet och minskar respekten för lagen.

Justitieministern har i sitt svar undvikit de tankar som jag fört fram i min

*Om åtgärder för
att stävja narkoti-
kamissbruket*

interpellation om att det borde finnas alternativ till vanlig kriminalvård, nämligen medicinsk vård och medicinsk och social rehabilitering. Skapas inte hjälpformer som kan bryta narkotikaberoendet och återge främst unga människor fysisk och psykisk hälsa – jag menar då inte en tillfällig avgiftning – av de sociala myndigheterna kan jag inte se någon annan utväg än att kriminalvården får ta på sig detta ansvar. Men i första hand måste den lag som finns tas till hjälp för att stävja missbruket, förhindra spridningen och göra marknaden svårare för langarna. Missbruket är ju inte kriminaliserat i sig, utan det är innehavet av narkotika som är det.

Att sätta folk i fängelse är sällan eller aldrig någon lösning på någonting, så det är inte – jag upprepar: inte – vad jag talar om. Men vi har i Hasselakollektivet en modell där man genom rejält arbete, stark gemenskap och samma samlevnadsregler som gäller – eller snarare borde gälla – för hela samhället i övrigt lyckats ge olyckliga och ofria människor ny tro på livet, nytt självförtroende och en plats där de kan verka.

THURE JADESTIG (s):

Herr talman! Jag ställde en fråga till justitieministern för att få en kort debatt. Svardsdag var fastställd för denna fråga, men så framställde Blenda Littmarck en interpellation i ämnet, och med ens blev min fråga vidgad så att jag får deltaga i interpellationsdebatten.

Nu har jag kommit i andra hand, men jag ber herr talmannen om överseende om en viss upprepning av det sagda kommer att ske. Delvis är det oundvikligt. Det är samma tema. Men jag hoppas att jag kommer in på andra variationer.

Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Åtgärdspaketet var måhända svagt, men den kommande debatten kanske kan ge anvisningar om hur man skall arbeta vidare.

Narkomanvårdskommitténs arbete utgör alltjämt en av grundvalarna för den svenska narkotikapolitiken. Kommittén har ingående prövat frågan om det vore möjligt eller önskvärt att avkriminalisera innehav av ringa mängd narkotika för "eget bruk".

Argumenten för ändringar i narkotikalagstiftningen beträffande smärre narkotikaförseelser har varit många och i huvudsak följande:

1. Kriminaliseringen av innehavet av narkotika inverkar negativt på narkotikamissbrukarens motivation att söka vård. – Det framhöll också statsrådet.
2. Straff för innehav av narkotika innebär i praktiken straff för sjukdomen (dvs. narkomanin) eftersom många narkotikamissbrukare är sjuka.
3. Det saknar betydelse om småförbrukarna av narkotika straffas – de som måste åtgärdas är storlangarna.

Narkomanvårdskommittén har systematiskt gått igenom dessa argument och avvisat dem. Kommittén har anfört argumenten i SOU 1967:41, s. 73–75, och dess slutsats blev att "kommittén anser på grund av det anförda att allt otillåtet innehav av narkotika fortfarande skall vara straffbelagt".

Även i riksdagen har frågan huruvida innehav av narkotika för eget bruk

skall tillåtas behandlas såväl i utskottsbetänkanden som i riksdagsdebatt. Där har den fått en utförlig behandling liksom i propositionen om införande av den särskilda narkotikastrafflagen (prop. 1968:7).

Sålunda är det fastlagt en ganska klar lagstiftningslinje. Dock kan i enskilt fall åtalseftergift medges enligt 20 kap. i rättegångsbalken. Det har refererats här rätt ingående tidigare.

I en av rikspolisstyrelsen utgiven handbok har t. ex. kammaråklagare Ola Nilsson berört frågan om åtalseftergift. Så långt jag kan förstå har en allmän praxis uppstått där man regelmässigt underlåter att väcka åtal.

Sålunda kan sammanfattningsvis sägas att narkotikalagstiftningens praktiska tillämpning under de senaste åren liberaliserats i mycket stor utsträckning utan att några nya prövningar gjorts av den gällande lagstiftningens principiella grunder. Här tycker jag att det ligger en svaghet. Praxisutvecklingen synes uppenbarligen strida mot de överväganden som utgör grund för vår nuvarande narkotikalagstiftning.

Dessutom har Sverige ratificerat den allmänna narkotikakonventionen. Därmed har vi förpliktat oss att behålla någon form av kriminalisering av olaga innehav av narkotika. Att det inte är fråga om en form av dubbelmoral att inte konsekvent upprätthålla den lagstiftning som vilar på den internationella konventionen. Därmed har vi förpliktat oss att behålla någon form av kriminalisering av olaga innehav av narkotika. Är det inte fråga om en form av dubbelmoral att inte konsekvent upprätthålla den lagstiftning som vilar på den internationella konventionen?

Jag förde en debatt här i riksdagen i januari 1976 med dåvarande socialministern Aspling. Samtliga politiska partier var inblandade, och där nåddes en storenighet om att Sverige med kraft skulle motarbeta varje förslag till ändring av konventionen, som skulle möjliggöra för ansluten part att helt eller delvis avkriminalisera innehav av cannabis för "eget bruk".

Helt naturligt är att vi måste koncentrera våra ansträngningar på att komma åt den organiserade brottsligheten och narkotikasyndikaten. De är de stora bovarna i dramata.

Men vi måste också öka våra resurser att hjälpa de människor som i nuet är drogernas offer.

Vi måste också verka för att begränsa den spridningsrisk som dagens smålangare ändå utgör. Den s. k. mindre marknaden är i detta sammanhang inte ointressant, om man syftar till att bryta ned narkotikakonsumtionen. Den mindre marknaden, den som omsätter enstaka doser, utgör den perifera sälj- och köpmarknaden, men den förser ändå grossistmarknaden med friska pengar och efterfrågar dess utbud. Dessutom bidrar den i mycket hög grad till den stora brottslighet som vi i dag har.

Genom att den mindre marknaden i dag tillåts operera utan påföljd och är mycket öppen i sin hantering etableras den som en fast grund med en god kundkrets för den illegala storhanteringen.

Dessutom har denna "lilla marknad" en spridningseffekt; den åstadkommer relativt stor nyrekrytering av brukare och därmed av framtida missbrukare.

Måndagen den
13 mars 1978

---

*Om åtgärder för
att stävja narkoti-
kamissbruket*

Herr talman! Låt mig ta upp en sak som kanske ligger något utanför denna framställning!

Jag har under de senaste veckorna med stort intresse ägnat mig åt att tröska igenom en färsk amerikansk översikt över hur man i Folkrepubliken Kina löst sitt stora narkotikaproblem.

Oavsett olika regimers demokratiska strukturer har trots allt omvärlden något att ge oss alla, även Kina. Kina kan måhända ge västerlandet en vitamininjektion och visa att man inte måste koncentrera insatserna på de stora langarna, syndikaten; vill man skapa ordning och reda på detta område måste man också rikta in sig på de mindre enheterna.

Det finns i vårt land en risk för att vårt handlingsmönster när det gäller alkoholproblematiken också förs över till detta område, dvs. att vi ensidigt ser på missbruket och inriktar våra samhällsresurser på vården. Det förebyggande arbetet, en mycket central och viktig del som är inriktad på bruket, kommer då i kläm. Ibland får man en känsla av att vi är inne på samma spår när det gäller narkotikahandlingen. Det vore mycket olyckligt.

Statsrådet säger i sitt svar att han stöder den praxis som åklagarna har utvecklat när det gäller åtalsunderlåtelser. Dessutom anser statsrådet att den överensstämmer med statsmakternas tidigare uttalanden.

På den punkten känner jag stor tveksamhet. Vi har i dessa frågor en klar, restriktiv lagstiftning men en oklar tillämpning. Åklagarmyndigheten bygger inte upp sin praxis på denna lagstiftning utan besluten att icke väcka åtal hängs upp på 20 kap. 7 § rättegångsbalken.

Jag tillhör dem som är tveksamma till om denna form av liberalisering överensstämmer med de åtaganden som vårt land gjort i och med ratificeringen av den allmänna narkotikakonventionen och med de bedömningar som gjordes i förarbetena till den och i riksdagsbehandlingen av gällande narkotikalagstiftning.

Jag tycker mig i statsrådets svar finna en viss tveksamhet. Statsrådet hänvisar till att åklagarna i Stockholm nu i samarbete med rikskriminalen beslutat sig för att skärpa sin praxis. Det gjorde man i december förra året. Det som gör mig orolig är att statsrådet synes mena att det är bra att vi har en så flytande praxis på området, att våra myndigheter har olika utgångslägen beroende på stundens situation. Det är tveksamt om det är bra. Det vore väsentligt bättre om vi enades – jag tror att det finns en majoritet både i och utanför denna kammare för det – om en konkret och fast målsättning och en god rättspraxis i dessa frågor.

Justitieministern SVEN ROMANUS:

Herr talman! Jag är ense med både Blenda Littmarck och Thure Jadestig om att det behövs åtgärder på detta område. Det är ett mycket allvarligt problem som omfattar hela samhället och som också har återverkningar både på rättsväsendet, på polisen och på kriminalvården. Det är av den anledningen som regeringen har tillsatt en ledningsgrupp för att överväga i stort vad som skall göras. I den utredningen har funnits statssekreteraren från justitiedepartementet och representanter för åklagarna, polisen, kriminal-

vårdsstyrelsen, socialstyrelsen, skolöverstyrelsen m. m.

Jag är alltså ense med både Blenda Littmarck och Thure Jadestig om allvaret i detta problem, och vad som skiljer oss åt är egentligen bara åsikterna om vad som skall göras åt det. Jag håller gärna med dem om att det inte är lätt att säga vad vi skall göra – vi får försöka på olika områden. Enligt min mening är det i varje fall klart att en av de främsta åtgärderna är att se till att det finns vårdmöjligheter och möjligheter att få bukt med den stora knarkhandeln, att få tag i de internationella knarkhandlarna eller dem inom landet som sprider narkotika i stor utsträckning.

Jag är ense med båda frågeställarna om att om narkotikaproblemet kunde lösas genom att vi tog varenda en som påträffades med innehav av narkotika, hur litet det än är, borde vi gå den vägen. Men jag tror inte att vi vinner mycket med att ta den enskilde missbrukaren som innehar smärre kvantiteter, om det inte blir annan påföljd än att han får ett bötesstraff. Och det är så lagstiftningen är utformad. Jag tror inte heller att vi kan införa straffbestämmelser som innebär ett frihetsberövande för den stora mängden av små missbrukare. Det är därför vi har denna möjlighet till åtalsunderlåtelse, som tillkom 1971. Principen är där att man skall försöka att inte undanröja möjligheterna till vård genom en åtalssituation med påföljande bötesstraff.

Jag vill framhålla att det faktiskt inte har skett åtalsunderlåtelse i vidgad utsträckning under de senaste åren. Jag skall nämna några siffror på antalet åtalsunderlåtelser för narkotikabrott enligt rättegångsbalken 20 kap. 7 § p. 1 – det är den som vi talar om. Jag skall börja med år 1970.

År 1970 var det antalet 633, år 1971 644, år 1972 675, år 1973 891, år 1974 860, år 1975 805, år 1976 774, år 1977 773. Dessa siffror visar på en nedgång de senaste åren, och det tycker jag i och för sig är bra.

Jag vill i det sammanhanget understryka att i samband med tillkomsten 1971 av den här vidgade möjligheten till åtalsunderlåtelse sade man att det var omöjligt att direkt i lagstiftningen eller direkt i författningar ange vilka dessa lindrigare fall var som man avsåg.

Men det framhölls att det fick ankomma på riksåklagaren att genom anvisningar och vid inspektioner verka för att enhetlighet upprätthålls vid tillämpningen i detta avseende. Det är alltså inte bara anvisningar som det här är fråga om för riksåklagarens del, utan jag känner till att han regelmässigt gör inspektioner och att han därvid även ser på hur praxis utvecklas i detta hänseende.

Jag vill framhålla att man i den proposition som nu lagts fram och som innefattar ett allvarligt försök att genom övergripande åtgärder komma åt narkotikabrottsligheten och därmed sammanhängande frågor har kommit fram till att de stora satsningarna bör ske inom områden som syftar till att få till stånd dels ökad vård, dels möjligheter till ingripande mot de stora narkotikahandlarna. Om vi inte sätter in de väsentliga resurserna på dessa områden tror jag att det är hopplöst att försöka komma någon vart bara genom att ingripa mot de små missbrukarna.

Nr 94

Måndagen den
13 mars 1978

---

*Om åtgärder för
att stävja narkoti-
kamissbruket*

Måndagen den
13 mars 1978

*Om åtgärder för
att stävja narkoti-
kamissbruket*

BLEND A LITTMARCK (m):

Herr talman! Men, herr statsråd, ingen av oss har sagt att man skall sätta in krafterna bara på de små missbrukarna. Både Thure Jadestig och jag har ju sagt här tidigare att det är självklart att man också måste koncentrera sig på de stora langarna och den delen av polisens verksamhet.

Jag kan inte hålla med justitieministern när han säger att antalet åtalsunderlåtelser har minskat. Det beror i så fall på att många av de här narkotikabrotten helt enkelt inte kommer fram till någon åklagare. Polisen lämnar rapporteftergift, för de blir – för att använda ett modernt psykologiskt uttryck – frustrerade av att deras insatser aldrig leder till någonting. Det lönar sig inte för dem att rapportera.

Justitieministern sade också att reglerna är noggranna i det här avseendet. Men 1971 skickade riksåklagaren ut en bestämmelse, och 1972 liberaliserade han denna. På det sättet har det fortgått och ett ökat antal bestämmelser, med undantag för den inskränkning som gjorts här i Stockholm och som statsrådet hänvisade till, har blivit alltmer liberaliserade.

Jag kan inte förstå annat än att man måste arbeta på alla fronter. Vi väntar med spänning på att diskutera frågan om vårdplatserna med socialministern. Om det inte blir ett tillräckligt antal platser inom socialvården, så måste det enligt min uppfattning bli kriminalvården som får ta hand om rehabiliteringen. Vi kan inte låta den här utvecklingen fortsätta. Tusentals ungdomar förstör sina liv genom att vi i något slags missriktad generositet, eller vad jag nu skall kalla det, låter dem hålla på som de gör och genom att vi låter hela systemet med popradikaler och andra som tidigare dikterat villkoren få fortsätta bara för att vi av någon anledning inte törs använda oss av lagen.

THURE JADESTIG (s):

Herr talman! Jag vill återkomma till de statistiska uppgifter som justitieministern lämnade. Det är ju så att statistik är bra, bara den står på reell grund. Själva siffrorna är det nog inget fel på i detta fall, men däremot på underlaget, eftersom det bara är en ytterst liten del av brotten som kommer fram. Den statistiska redovisningen i samband med den här frågan kan vi alltså lämna åt sidan.

Det är väldigt viktigt att man i all debatt ser litet längre och diskuterar vad man skall göra i framtiden. Vi är överens om att vi måste hjälpa de nu drabbade narkomanerna och att vi skall skapa alternativa vårdformer. Vi skall intensifiera verksamheten när det gäller att komma åt den organiserade brottsligheten, vi skall försöka hjälpa narkomanerna att komma bort från knarkfästena och vi skall försöka komma åt storlangarna.

Men frågan är också om vi kan fortsätta med liberaliseringen när det gäller den mindre hanteringen. Här är det inte bara fråga om eget bruk utan också om försäljning till andra, vilket gör att ytterligare människor rekryteras in i missbruket. Detta är ju den allvarliga delen. Jag är medveten om att det inte är någon enkel match, men vi måste ta den. Jag tror att statsrådet delar min uppfattning att om vi inte griper in även på den lilla marknaden, så kommer vi

att få mycket stora problem i det här landet. Därför gäller det att vår lagstiftning verkligen följs upp.

Man skulle kunna överväga några former som kunde vara mycket intressanta att pröva, och det gäller en konsekvent tillämpning av narkotikastrafflagen. Påföljden bör vara böter eller någon form av avståndstagande från samhällets sida när det gäller olaga narkotikainnehav. Det viktigaste borde vara att påföljden är konsekvent och att upptäcktsrisken är mycket hög, så att det verkligen blir en påföljd. Dessutom kan man måhända pröva andra nya påföljdsformer. Här kan erfarenheter från andra länder tillvaratas. Jag tycker i och för sig inte att det väsentliga är att straffa människor, utan det är att förebygga att andra drabbas.

Ett intressant förslag har väckts av de kristna förbundens nykterhetsrörelser. De har publicerat en bok om narkotikafrågan som kom ut 1977. Jag citerar ur boken på s. 17 där man föreslår ett åtgärdsprogram:

”För varje narkotikamissbrukare bör ett individcentrerat åtgärdsprogram utarbetas. Detta bör baseras på en noggrann utredning av missbrukarens allmänna situation, psykiska problem, narkotikamissbruk och möjligheter. Det bör omfatta detaljerade anvisningar för medicinska och psykiatriska vårdinsatser, resocialiseringsarbete, utbildning och arbete samt vad som i övrigt behövs för att återföra narkotikamissbrukaren till en meningsfull tillvaro. För s. k. okynnesmissbrukare kan det kanske vara tillräckligt med ett kuratorsamtal, narkotikaupplysning, aktiverande fritidssysselsättning och nya medmänskliga relationer.”

Jag tror att vi verkligen måste gå in och satsa på nya vägar och göra dessa uppoffringar. Detta kommer att kosta en hel del pengar för staten, men dagens situation kostar, utöver det stora mänskliga lidandet både för dem som drabbas och för deras omgivning, också samhället totalt sett miljardbe-
lopp. Därför vädjar jag till statsrådet att ansluta sig mera konsekvent till den inledande delen i propositionen 105, där föredraganden enligt regeringsprotokollet av den 2 mars 1978 säger:

”Grundvalen för kampen mot narkotikamissbruket måste vara att samhället inte kan godta något annat bruk av narkotika än det som är medicinskt motiverat. Allt annat bruk är missbruk och måste med kraft bekämpas.”

Det är de inledande orden i föredragningen av socialministern. Om detta bara skulle bli en allmän deklaration är det att beklaga. Propositionen innehåller väl inte så mycket när det gäller det förebyggande arbetet, men tanken är riktig.

Justitieministern SVEN ROMANUS:

Herr talman! Jag håller med om det Thure Jadestig sade i slutet av sitt anförande. Det som framför allt behövs är ökade vårdmöjligheter, ökade möjligheter att få ett behandlingsprogram för de enskilda missbrukarna.

Vad jag vänt mig mot i interpellationen och frågan är just tron att man kommer någon vart genom att slopa möjligheten till åtalsunderlåtelse. På den vägen tror jag inte man kommer långt. Men jag vill betona att bestämmelsen

Nr 94

Måndagen den
13 mars 1978

---

*Om åtgärder för
att stävja narkoti-
kamissbruket*

*Om åtgärder för
att stävja narkoti-
kamissbruket*

om åtalsunderlåtelse redan från början inte var avsedd för annat än enstaka fall. Det sades redan då bestämmelsen kom till att det missbrukarklientel som systematiskt finansierar sitt missbruk genom att sälja narkotika i små portioner inte skall få åtalsunderlåtelse.

Såvitt jag vet har det icke skett någon liberalisering av dessa regler. En skärpning har, som jag påpekade i mitt svar, ägt rum, och jag gillar den skärpningen. Kan man nå något med att ytterligare skärpa de angivna beloppen är jag den förste att vara med på detta. Men det är inte det som är kärnpunkten, utan kärnpunkten är: Vad når man genom att döma dessa människor till ett bötesstraff? Det är det inte mycket mening med.

Vidare finns det en risk – om vi nu har ett förslag som verkligen syftar till att genom övergripande åtgärder komma åt narkotikabrottsligheten i stort – att man splittrar sina insatser genom att sätta in för mycket kraft mot och bötesstraffa de enskilda missbrukarna. Det kräver faktiskt en inte obetydlig insats från de rättsvårdande myndigheternas sida. Jag skulle tro att resurserna används bäst om de narkotikarotlar vi har och de poliser som verkar mot narkotikan kan arbeta mot den organiserade narkotikabrottsligheten.

BLENDA LITTMARCK (m):

Herr talman! Om man studerar de bestämmelser riksåklagaren utfärdat under åren finner man att de innebär en liberalisering. Polisens uraktlåtenhet att ta itu med fall rörande visst innehav av narkotika har också inneburit en liberalisering under åren. Den enda förbättring man kunnat notera är den som justitieministern hänvisade till och som ägt rum i Stockholm. Man får hoppas att den t. v. blir tongivande för landet.

Jag vill understryka att jag inte sagt att man skall straffa dessa människor. Jag har däremot föreslagit vård och även sagt att om den inte ges inom socialvården blir det kriminalvården som får lov att ta hand om den, för den måste till.

Om det blev ett mindre antal åtalsunderlåtelser och människor fick underkasta sig besväret med polisförhör, att komma till åklagaren och sedan eventuellt i en framtid bli omhändertagna – i de fall där det behövs – skulle det ha en avskräckande effekt. Detta vet man genom erfarenhet från andra länder.

Det förvånar mig att justitieministern själv inte tycks tro på den lag vi i alla fall har stiftat.

THURE JADESTIG (s):

Herr talman! Jag skulle bara helt kort vilja säga att den lilla marknaden på gator och torg i storstäderna tyvärr också trängt ner inte bara till medelstora kommuner utan även till brukssamhällena – jag bor själv i ett sådant. Den lilla marknaden betyder inte att man köper enbart för eget bruk, utan innehavarna idkar ofta försäljning – och en lönande försäljning – som driver många människor in i lasten. Försäljningen är dessutom en nödvändighet för dem, då de ofta är hårt drabbade i sin personliga knarksituation. Men de drar med sig nya människor för varje dag, och det tycker jag är en olycklig utveckling

som vi måste hitta någon form för att bekämpa.

Jag såg i en av dagstidningarna här i storstaden att Stockholmspolisen kommer att vidga sina resurser vad gäller bevakningen i centrum. Måhända kan det ge oss ett andningshål. Men vi måste vara uppmärksamma på de här frågorna.

Jag tycker faktiskt att justitieministern i alltför hög grad hävdar en liberaliserad tillämpning. Den lagstiftning som vi ändå har i grunden borde ge möjlighet till kraftigare ingripanden.

Justitieministern SVEN ROMANUS: .

Herr talman! För att det inte skall uppstå några missförstånd vill jag bara upprepa, att jag är helt ense med både Blenda Littmarck och Thure Jadedstig om att det är vårdmöjligheter som behövs. Det enda som skiljer oss är uppfattningen om vad som hjälper och vilken roll åtalsunderlåtelseerna spelar i sammanhanget.

Av Blenda Littmarcks senaste anförande framgick det att hon inte menade att åtal och bötesstraff skulle vara den enda påföljden, utan att det är på vårdmöjligheten det hänger. Det är där den stora satsningen skall göras, och det är det som kostar pengar.

Resurserna skall alltså sättas in på detta område. Men naturligtvis har jag inte någon invändning mot att också polisen i mån av möjlighet ingriper för att fånga in de personer som skall ha vård.

BLEND A LITTMARCK (m):

Herr talman! Jag framhöll också, herr justitieminister, att jag trodde att en skärpning skulle kunna ha en avskräckande effekt. Det skulle nog vara intressant, om man någonstans kunde göra ett experiment med en tillfällig omfördelning av polisens resurser och åtminstone försöka tillämpa lagen som den var tänkt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Föredrogs och hänvisades

Propositioner

1977/78:92 till trafikutskottet

1977/78:93 till civilutskottet

1977/78:105 till socialutskottet

1977/78:111 till näringsutskottet

1977/78:113 till jordbruksutskottet

1977/78:116 till näringsutskottet

1977/78:122 till civilutskottet

1977/78:123 och 124 till näringsutskottet

1977/78:126 till justitieutskottet

1977/78:129 till civilutskottet

1977/78:131 till näringsutskottet

1977/78:140 till finansutskottet

Nr 94

Måndagen den
13 mars 1978

---

*Om åtgärder för
att stävja narkoti-
kamissbruket*

Nr 94

Måndagen den
13 mars 1978

*Meddelande om
fråga*

§ 7 Föredrogs och hänvisades
Förslag
1977/78:16 och 18 till konstitutionsutskottet

§ 8 Föredrogs och hänvisades
Motioner
1977/78:1766 till skatteutskottet
1977/78:1767 till arbetsmarknadsutskottet

§ 9 Föredrogs men bordlades åter
Konstitutionsutskottets betänkande 1977/78:24
Skatteutskottets betänkanden 1977/78:32–34
Justitieukskottets betänkande 1977/78:25
Försvarsutskottets betänkanden 1977/78:9–11
Socialförsäkringsutskottets betänkande 1977/78:17
Utbildningsutskottets betänkanden 1977/78:15–17
Civilutskottets betänkanden 1977/78:16 och 21

§ 10 Föredrogs och bifölls
Interpellationsframställning 1977/78:142

§ 11 Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 13 mars

1977/78:349 av *Arne Blomkvist* (s) till kommunikationsministern om planerade tågindragningar på järnvägslinjen Gårdsjö–Håkantorp–Vara:

Regeringen har uttalat sig för återhållsamhet när det gäller tågindragningar innan riksdagen tagit ställning till den framtida trafikpolitiken. Inte minst mot denna bakgrund finns det all anledning att kritisera SJ:s beslut om tågindragningar från nästa tidtabellsskifte på bandelen Gårdsjö–Håkantorp–Vara. När det gäller den planerade indragningen av morgonturerna mellan Mariestad och Lidköping liksom skolturerna mellan Lidköping och Vara kommer detta enligt länsstyrelsen i Skaraborgs län och berörda kommuner att innebära en allvarligt försämrad trafikförsörjning inom den västra delen av länet.

Med stöd av det anförda vill jag ställa följande fråga till kommunikationsministern:

Är kommunikationsministern beredd medverka till att undanröja SJ:s beslut om tågindragningar från nästa tidtabellsskifte på linjen Gårdsjö–Håkantorp–Vara?

§ 12 Kammaren åtskildes kl. 12.03.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert